

Filologia cyfrowa, a może raczej eksperymentalna?

Kilka uwag metodologicznych

Maciej Eder

Instytut Języka Polskiego PAN

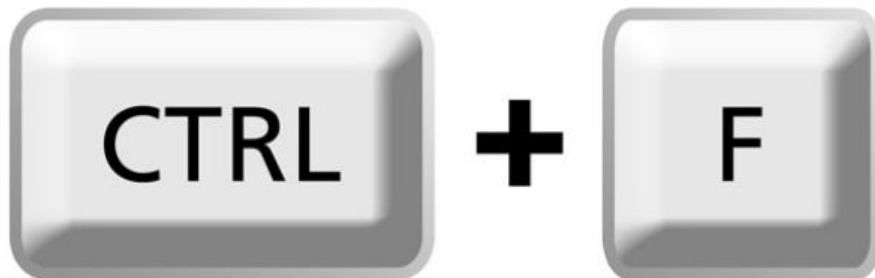
Spis rzeczy

- filologia cyfrowa, czyli właściwie co?
- atrybucja autorska
- czytanie na odległość
- stylometria w skali mikroskopowej
- zamknięcie, czyli kilka myśli ogólnych

Rewolucja cyfrowa i filologia

- edycje krytyczne
 - interaktywne ukazanie całej tradycji tekstu
 - olbrzymia pomoc przy sporządzaniu komentarzy
- wirtualne biblioteki
 - np. biblioteka książek Kopernika
- korpusy tekstowe
- i wiele innych...

Czy tylko przeszukiwanie?

Podstawowe pojęcia

- “Computation into criticism” (John Burrows)
- “Distant reading” (Franco Moretti)
- “Macroanalysis” (Matthew Jockers)
- Big Data
- Atrybucja autorska

Skąd to, kotku?

Na płot, co własnym swoim płoctwem przerażony,
Wyziorne szczyrzy dziury w sen o niedopłocie,
Kot, kocurzak miauczurny, wlażł w psocie-łakocie
I podwójnym niekotem ściga cień zielony.

Autorski odcisk palca

- cechy niedostrzegalne gołym okiem
- trudne (niemożliwe) do kontrolowania
- odporne na imitację, plagiat, parodię
- dość często: **frekwencje częstych słów**

Najczęstsze słowa

‘It is a truth universally acknowledged, that a single man in possession of a good fortune, must be in want of a wife.’

(J. Austen, Pride and Prejudice)

“the” = 4.25%

“in” = 3.45%

“of” = 1.81%

...

Atrybucja autorska

Jeśli mamy:

- **tekst** nieznanego autorstwa
- **korpus porównawczy** zawierający teksty znanych autorów

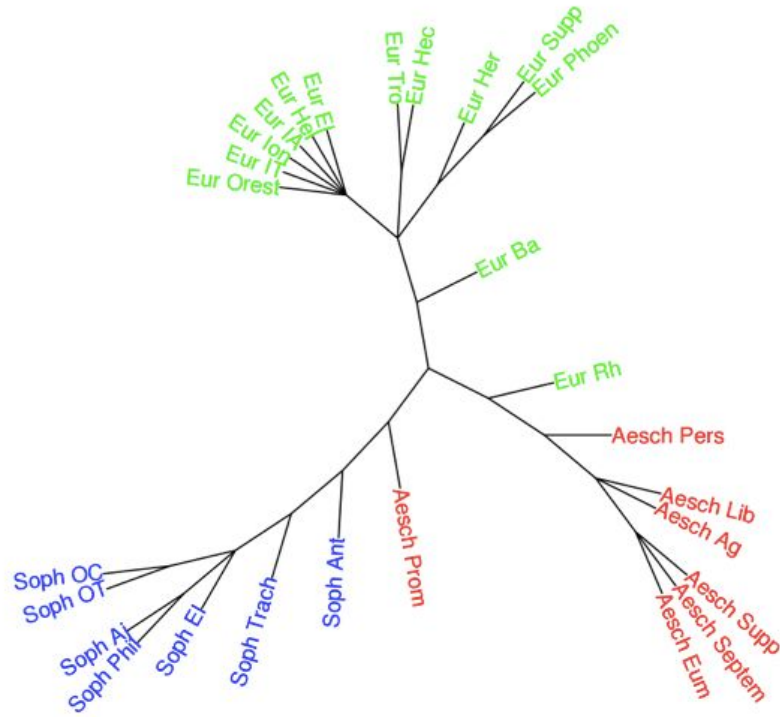
to czy można wśród nich odnaleźć jego
‘najbliższego sąsiada’?

Kto napisał *Prometeusza*?

Problemy z autorstwem

- Tzw. ‘problem Zeusa’:
 - nabożna postawa Ajschyloza względem Zeusa
 - Zeus odmalowany jako tyran w *Prometeuszu w okowach*
- Różnice **wersyfikacyjne** między *Prometeuszem...* i resztą
- **Trzeci aktor** w jednej ze scen.

Greckie tragedie

Tzw. zbiór otwarty

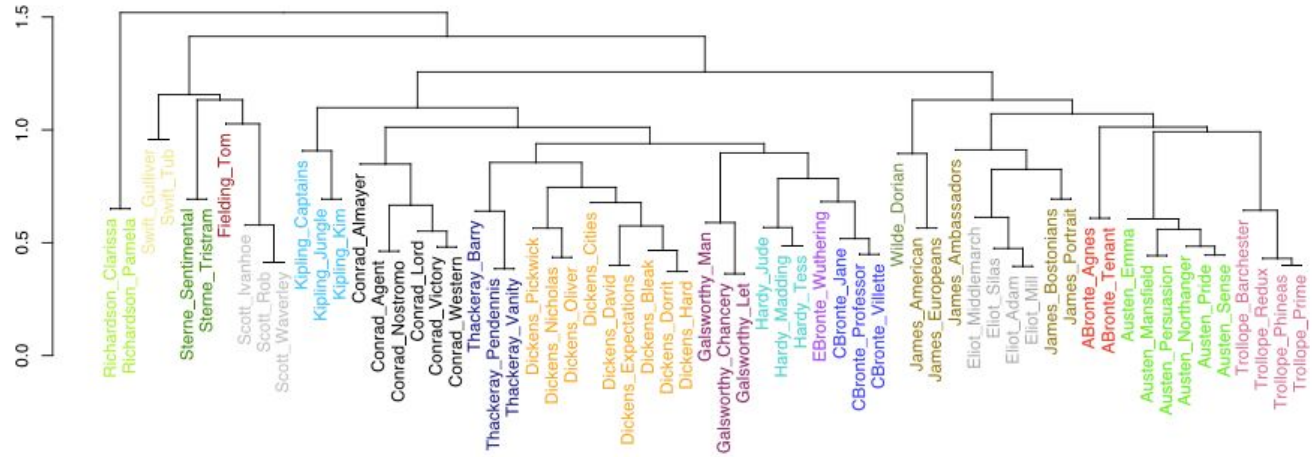
- Ajschylos
- Sofokles
- Eurypides
- Inny autor (?)

Zatem kto to napisał?

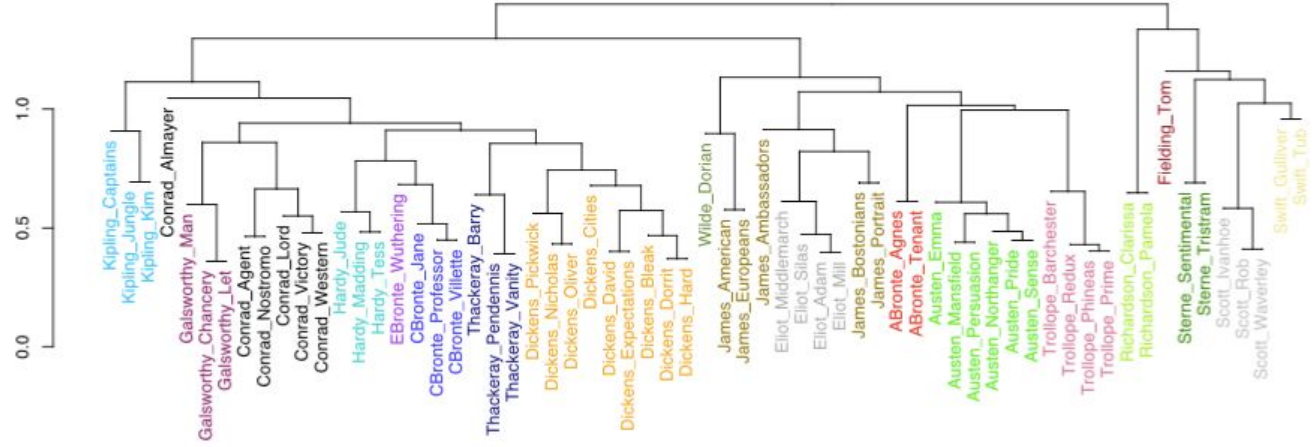
- Za każdym razem *Prometeusz* zachowywał się dziwnie.
- Dystraktory nie zmieniły ogólnego obrazu.
- Czyli sztukę napisał ktoś inny?

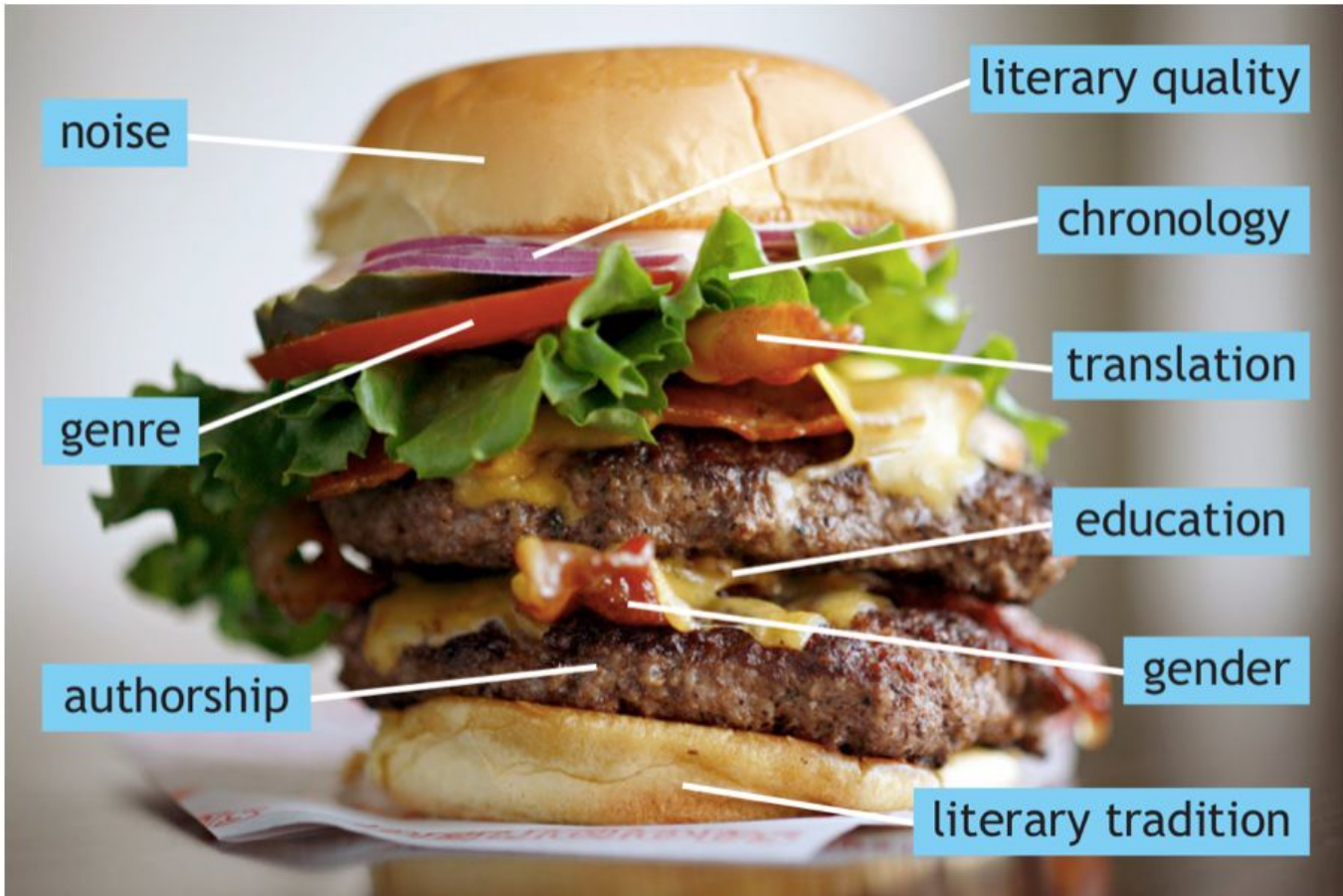
Stylometria wychodząca poza atrybucję autorską

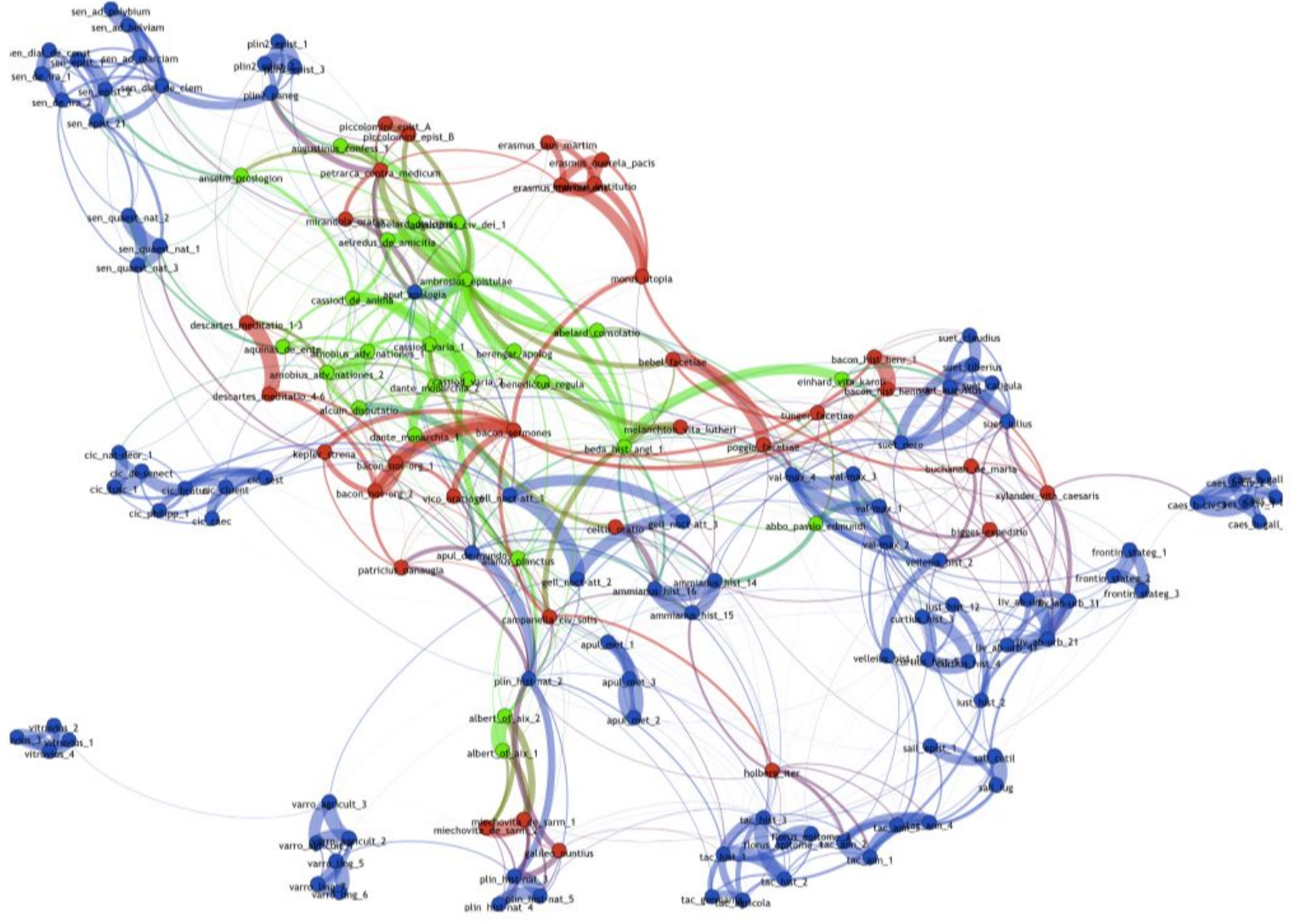
136 najczęstszych słów

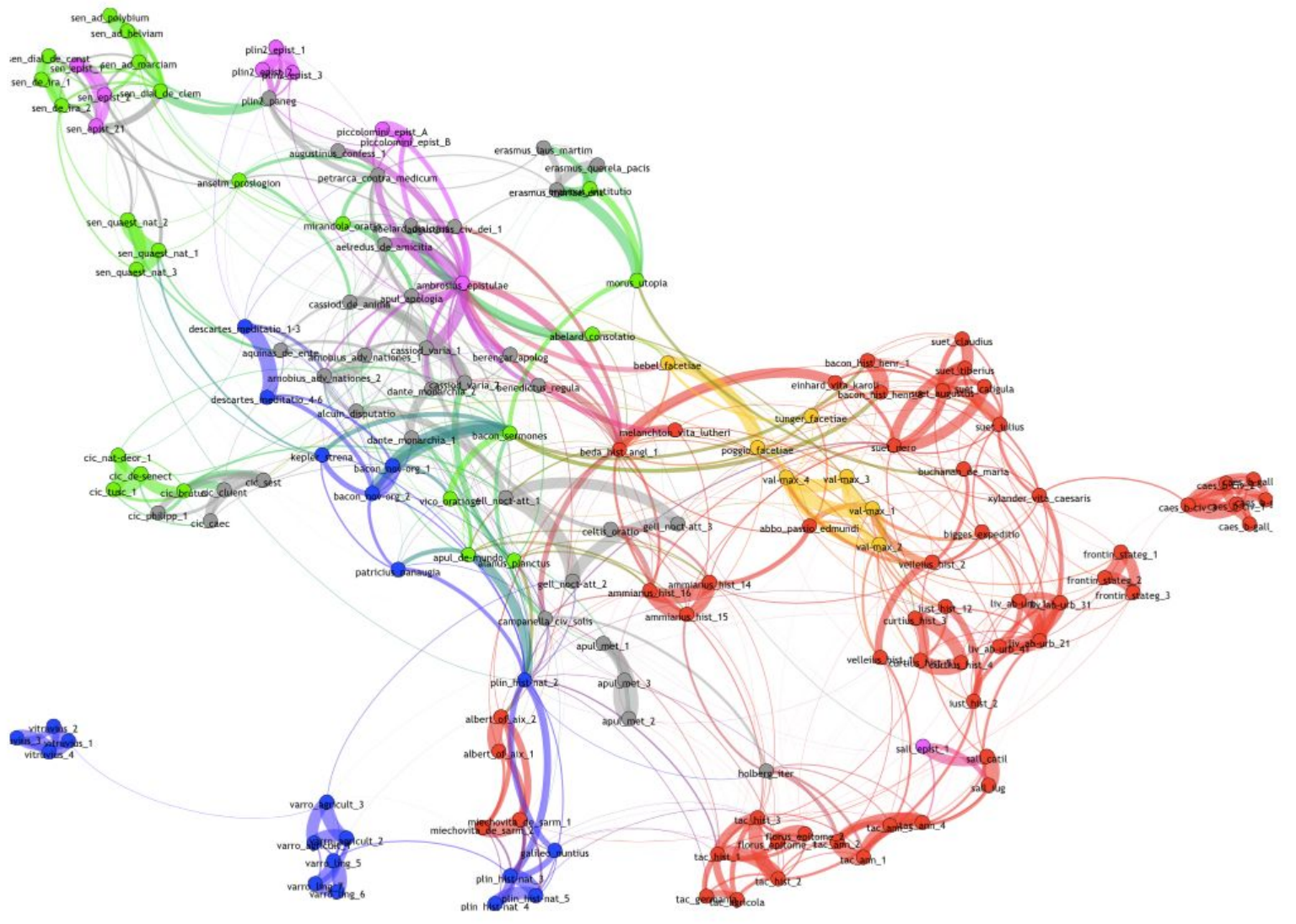

137 najczęstszych słów

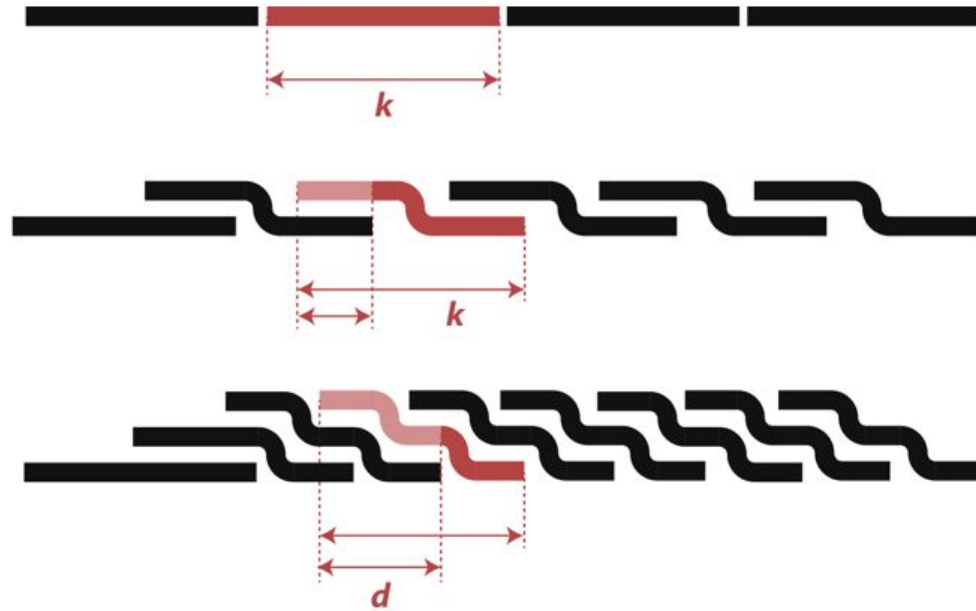

Perspektywa mikroskopu: co zawiera pojedynczy tekst?

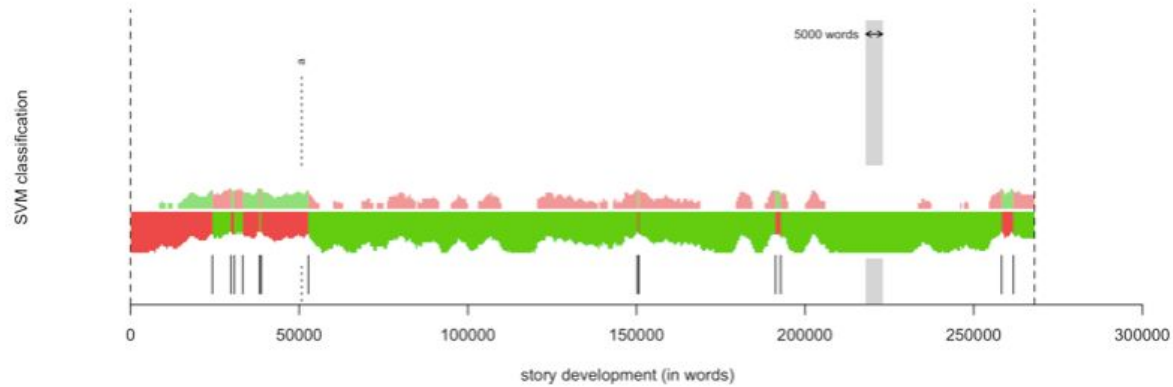
Analiza sekwencyjna

Roman de la Rose

- XIII-wieczny starofrancuski poemat alegoryczny...
- ... napisany przez dwóch autorów:
 - Wilhelm z Lorris (ca. 1230)
 - Jan z Meun (ca. 1275)
- Wiemy, gdzie nastąpiła zmiana (w. 4058).

Roman de la Rose

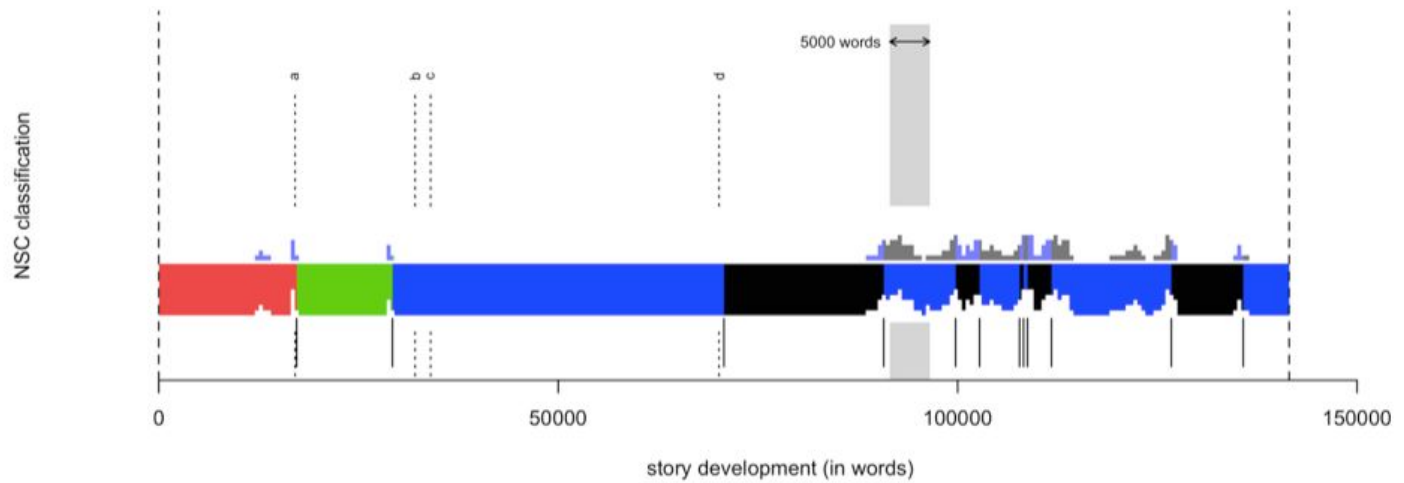
Biblia królowej Zofii

- XV-wieczny przekład Biblii na polski
- Dwa tomy:
 - tom II rozmontowany przed XVII wiekiem.
 - tom I zaginiony (zniszczony?) w 1945
- Na szczęście mamy faksymile z 1930 r.

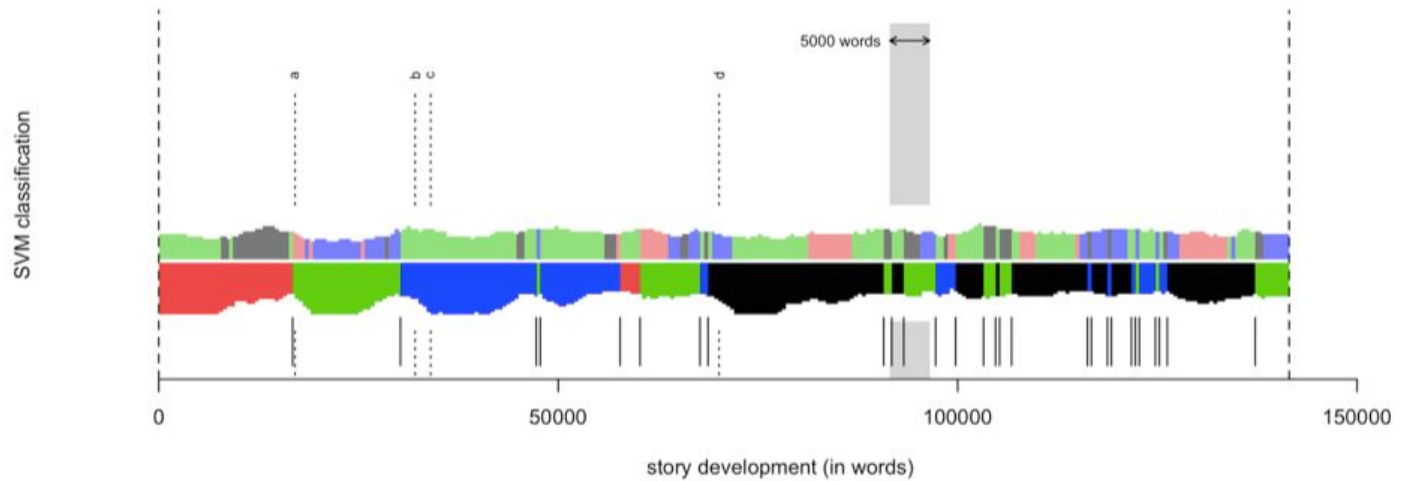
Biblia królowej Zofii: tekst

- Przełożony z czeskiego
 - hebrajski -> łacina -> czeski -> polski
- Pięć rąk pisarskich
- Prawdopodobnie więcej niż jeden tłumacz
- **Zmieszanych wiele warstw stylistycznych**

Biblia królowej Zofii

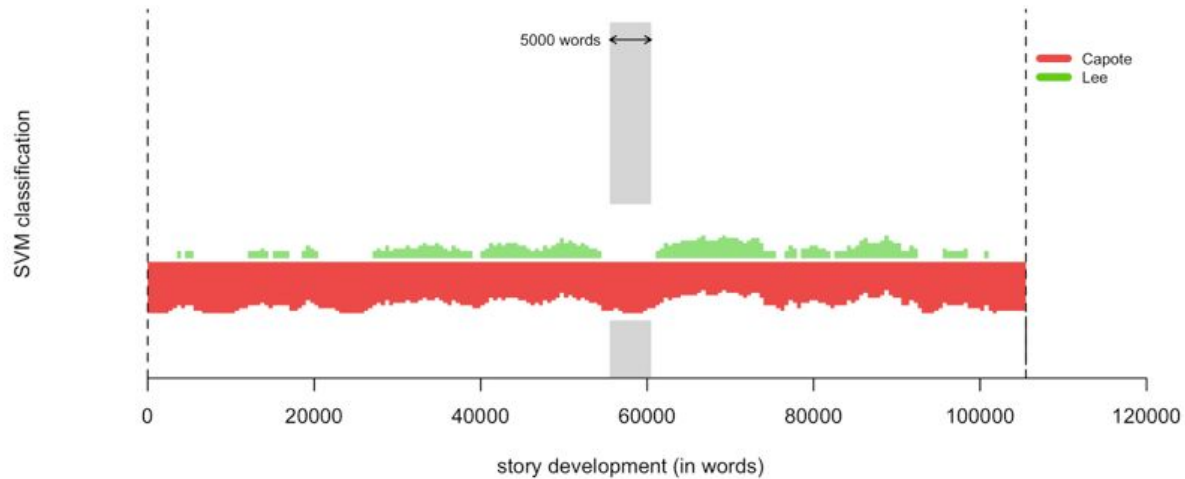
Biblia królowej Zofii

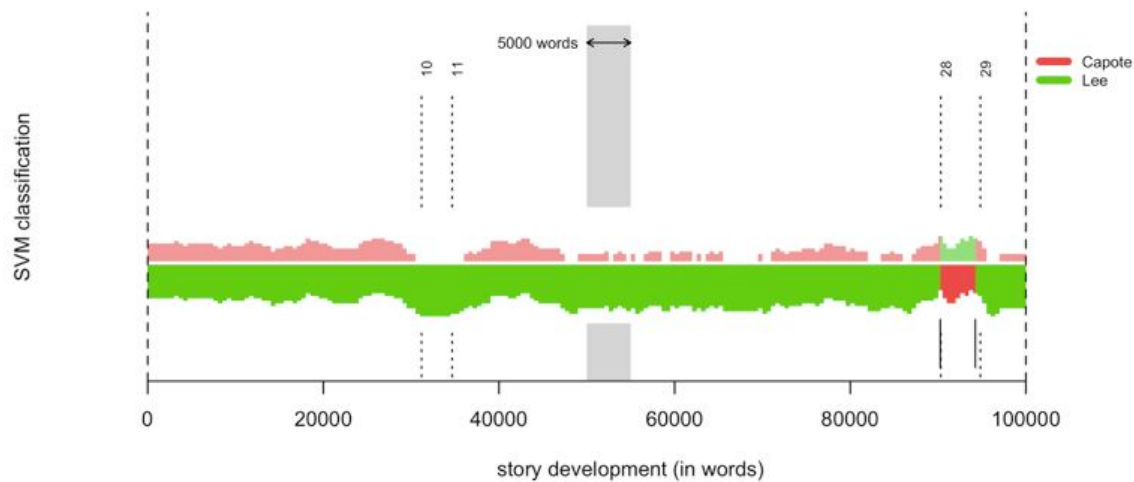
Harper Lee

- 15 lipca 2015: *Idź postaw wartownika*
 - druga powieść Harper Lee
 - *Zabić drozda* (1960) nagrodzona Pulitzerem
 - mocno przeredagowana przez Tay Hohoff
- Plotki, że napisał to Truman Capote
- Plotki, że Lee napisała *Z zimną krwią*

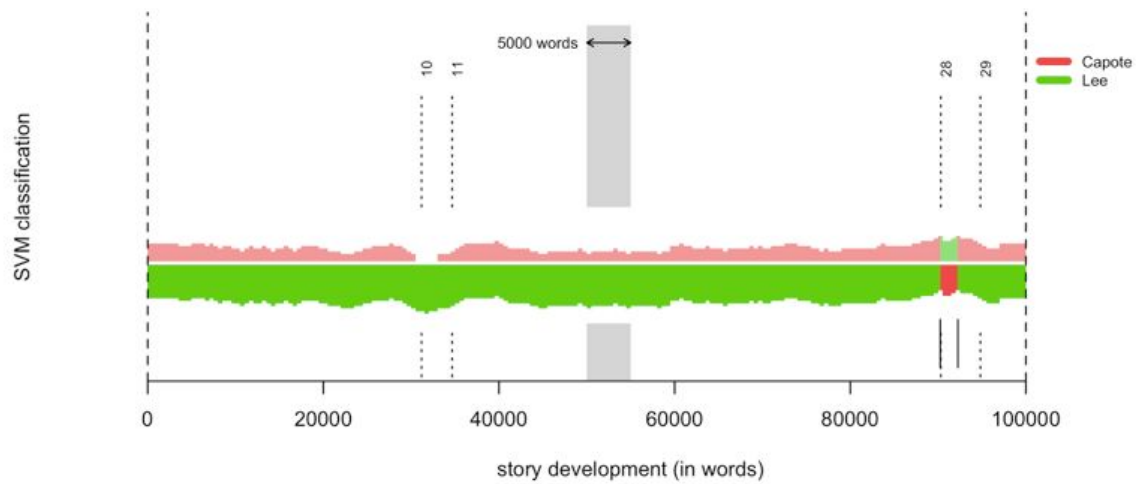
Z zimną krwią: jednak Capote!

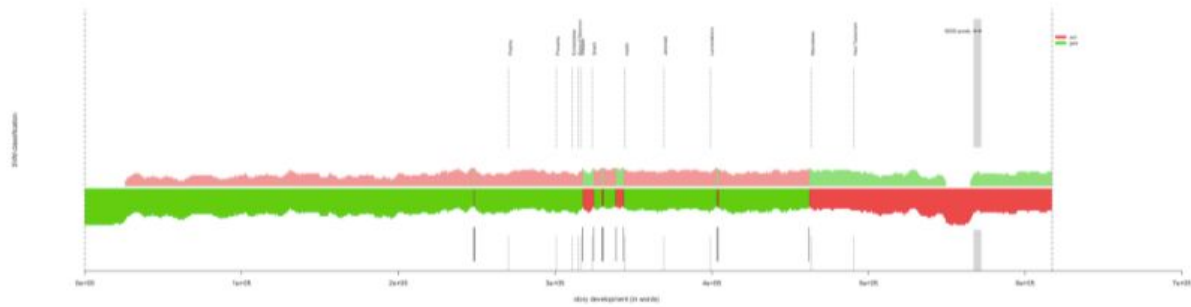
Zabić drozda (lub szynkę!)

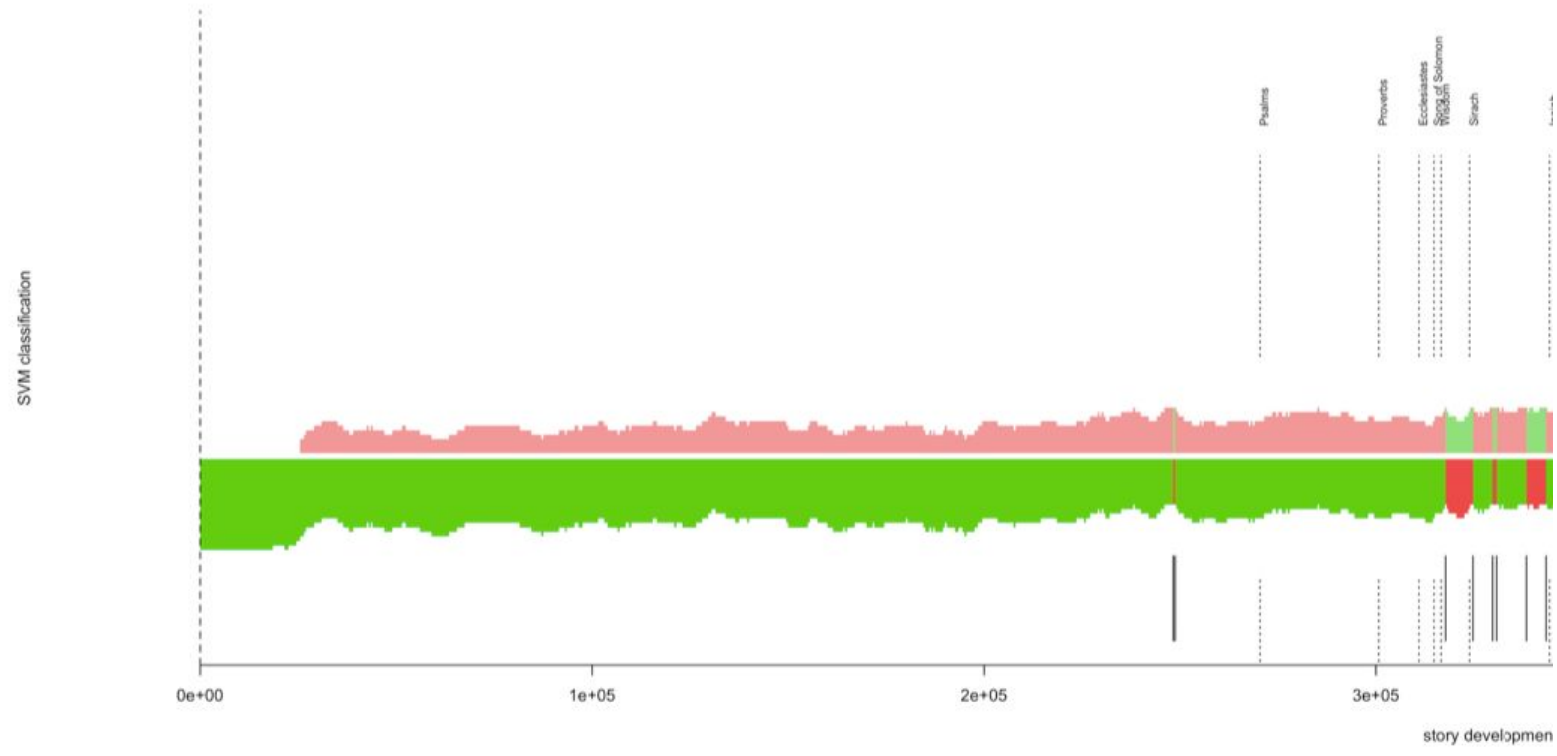

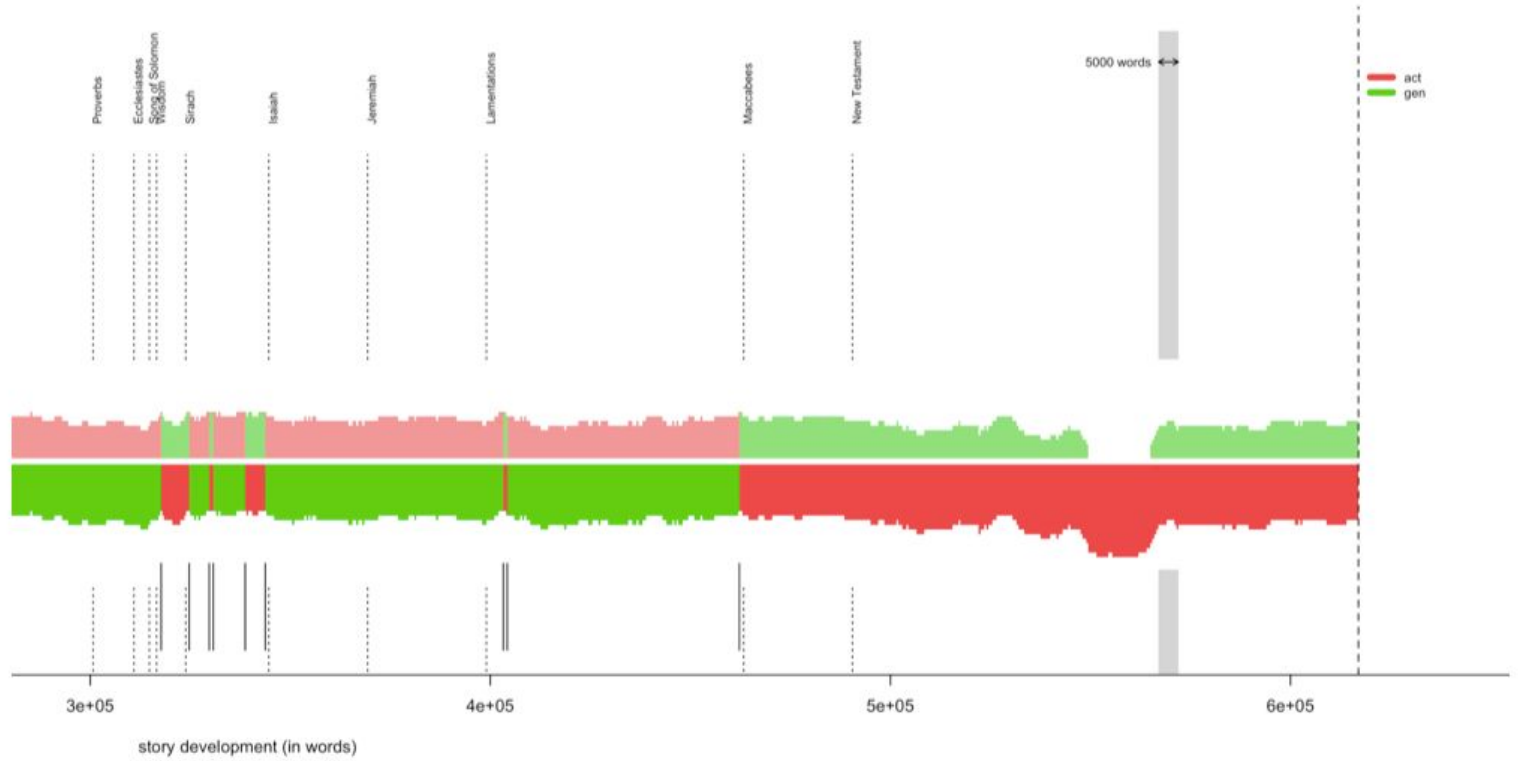
Zabić drozda

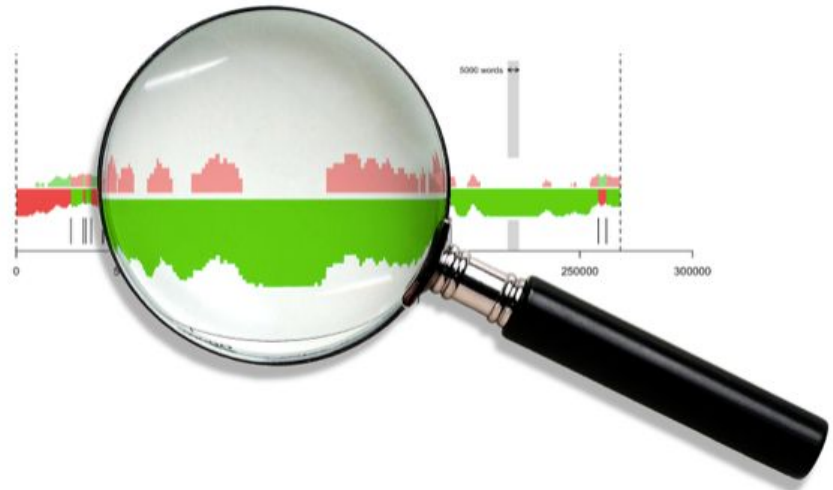

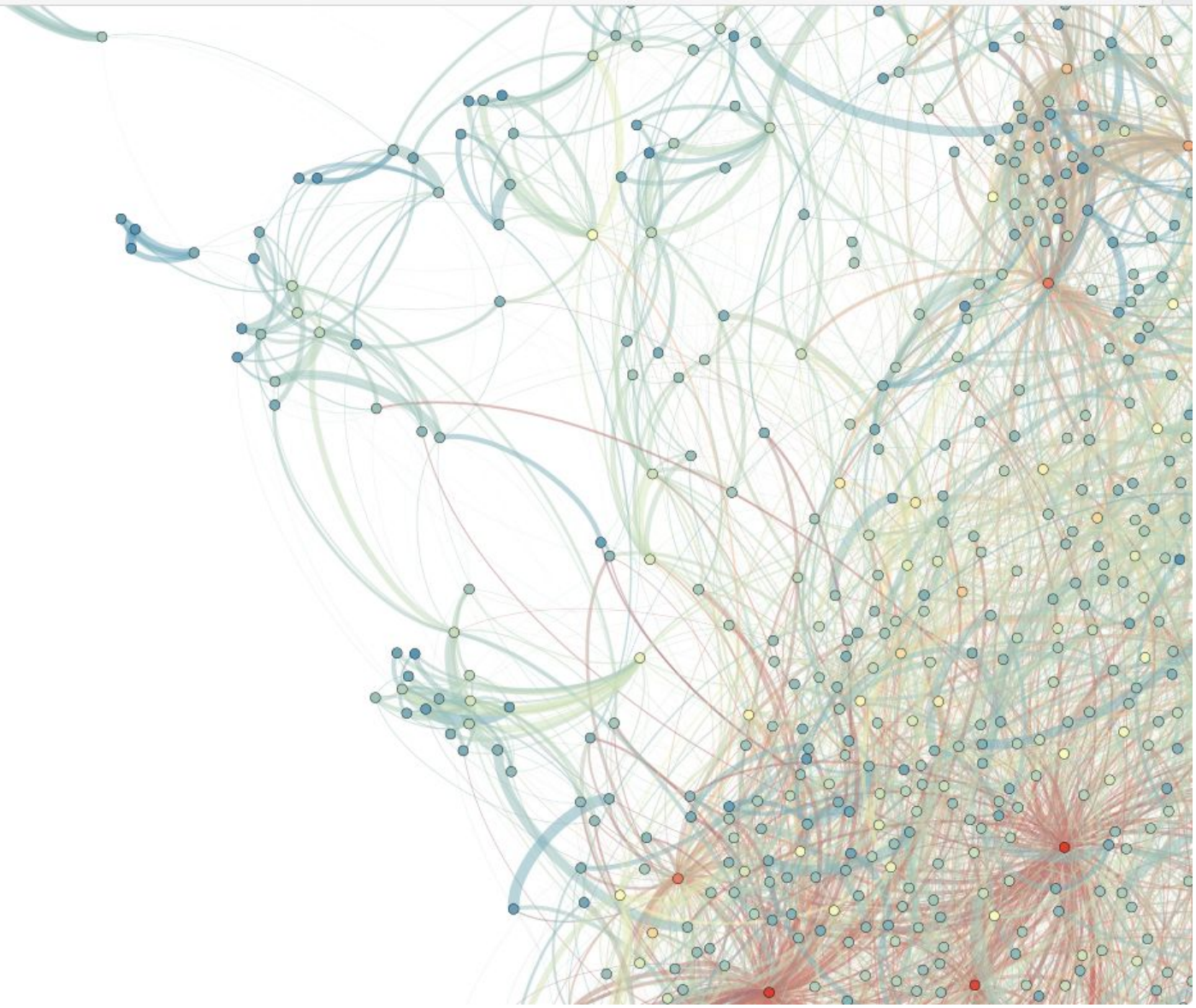
Wulgata (św. Hieronim?)

Filologia cyfrowa (vs. hermeneutyka)

- dostrzeganie własności tekstu niewidocznych gołym okiem
- przetwarzanie olbrzymich zbiorów danych
- powtarzalność eksperymentu (obiektywizm?)

Dziękuję za uwagę!